

Két évem a sorkatonaságon (1965-67)

A fényképhez kapcsolódó történetet novellaként írom le. Kérésre nem a valós neveket használom, nehogy bárkinek is sérüljenek a személyiségi jogai. A cselekményt úgy írom, mintha a nagyapám mesélné. A főhős Kovács úr.

Embernyi magasságú hóakadályok tették vakítóvá a tájat a novemberi napsütésben. Télen rettentő hideg volt kint, ezért különösen örültem a sütőből kiáramló hőnek abban a bizonyos 1965-ös évben, amikor bevonultam sorkatonának. Önként döntöttem arról, hogy "kopasz" leszek egy elvtársaktól zsongó laktanyában, Kiskunfélegyházán. Tudtam, hogy 18 - 25 éves koromig bármikor behívhatnak, ezért nem vártam meg a levelet, inkább önként vállaltam ezt a terhet. Úgy éreztem, hogy így sokkal jobban járok, mint akkor, ha a húszas éveim közepén kell bemennem, hiszen így 20 éves koromra már végezhetek, onnantól kezdve pedig élhettem a saját életem. Azt még hozzá kell tennem, hogy fiatal szakmunkásként égetett a vágy, hogy végre minél hamarabb pénzt kereshessek azért, hogy meg tudjam alapozni a jövőbeli életemet.

Az első napon már alaptól azzal kezdtünk, hogy sorba állítottak minket, és akinek túl hosszú volt a haja, azt lenyírátták. Nem tarra, mindenesetre elég rövidre. Akinek jelentősebb arcszőrzete volt, arra pedig ráparancsoltak, hogy borotválkozzon meg. Ez talán az újoncok közti különbségeket volt hivatott megszüntetni, ami az individualizáció korlátozásán túlmutatóan a katonaság egyik sajátossága volt. Ezt követően minden áldott reggel borotválkoznunk kellett.

Csak ezután osztottak be minket tudásunk szerint a legmegfelelőbb munkakörökbe. Így szakács lettem, hiszen korábban a sütő- és élelmiszeripari technikumban végeztem a tanulmányaimat. Majd esküt tettünk és elkezdődött a kemény három hónapos alapkiképzés, amelynek eredményeképp erre az időre le kellett mondanom arról, hogy láthassam a családomat. Iszonyú nehéz, embert próbáló időszak volt, legfőképpen lelki szempontból. De ha mindez nem lenne elég, még a laktanyán kívülre sem lehetett legálisan kijutni. Pedig a várost szívesen megismertem volna. Talán azért alkalmaztak ekkora szigorot, hogy megszokjuk az új környezetünket: azt a többemeletes házat, melynek kopott ablaka mögött jómagam is tevékenykedtem. Még emlékszem a betanulás pillanataira, ahogyan kezdő szakácsként a katonai ételek elkészítésének alapfázisait tanultam. Épp egy ilyen délután, mikor végeztem a munkával, lementem az egyik helyiségbe, ahol volt televízió is. Széles Ferencet is épp ott találtam átmenőben.

- Nem lehetne TV-t nézni főhadnagy úr? - kérdeztem némi lelkesedéssel a hangomban.

- Dehogynem kopasz! Hát, hogy ne lehetne? - válaszolta az főhadnagy őszintének tűnő lelkesedéssel. Majd folytatta:

- Hozzon ide egy stokit!

Gyorsan szaladtam is a kis székért és a padlóra helyeztem.

- Tegye oda a tévé elé!

Egy szót sem szóltam, csak tettem, amit mondott, közben már gondolatban láttam magam előtt a szovjet gyártmányú televízió fekete-fehér képét. Ahhoz tudnám hasonlítani ezt az érzést, mint mikor az ember érzi a szájában a citrom ízét facsarás előtt.

- No, álljon vigyázzba! - Hangzott az ismerősen csengő emelkedő hanglejtésű mondat. Ezt meg is tettem és türelmesen vártam a további fejleményeket. Néhány másodperc múlva ismét megszólalt a főhadnagy úr:

- Na! Meddig akarja nézni a tévét?

- Hát, én ezt igazából bekapcsolva szerettem volna...

Végül nem lett semmi a tévénezésből, viszont a három hónap végére sikerült jó kapcsolatot kialakítanom a konyhán dolgozókkal. Mondhatni örök életre szóló barátságok fonódtak az ott töltött hónapok alatt, melyet később az idő vasfoga sem volt képes elrágni. Abból a szempontból a lehető legelőnyösebb pozícióba kerültem, hogy nem kellett éhezniem. Az élelmiszerraktár közelsége sohasem volt hátrány.

Már épp kezdtem beleszokni az új környezetembe, mikor a hadtápfőnök lehívatott és megkérdezte, hogy lenne-e kedvem részt venni egy szakácstanfolyamon, Budatétényen. Természetesen igent mondtam, hiszen ez egy remek lehetőségnek tűnt arra, hogy később majd minél jobban végezzem a dolgomat. Így felkerültem a XXII. kerületbe. Az ottani honvédségi raktárban tartották számunkra a három hónapig tartó oktatást. Sokan voltunk, így itt is sikerült megismernem néhány embert. A honvédségnél főzött ételek kicsinyített modelljét próbáltuk elkészíteni és az idő haladásával sikerült is kitanulnom a szakma csínját-bínját, amiről bizonyítványt is szereztem.

Talán épp ezért, visszatértem után a konyhára kerültem, majd rövid idővel később találkoztam az egyik régi évfolyamtársammal, aki megkérdezte tőlem, hogy nem szeretnék-e hadtápirnok lenni. Gyorsan le is csaptam a lehetőségre, viszont kezdetben vonakodtam, hiszen még érettségivel sem rendelkeztam. De ő azt sulykolta, hogy mindez egyáltalán nem probléma, mert ha van kedvem hozzá, akkor a főnökkel ő letisztázza majd a részleteket. Ezután úgy teltek a napjaim, hogy reggeltől délutánig a konyhán dolgoztam, majd mikor végeztem az étkeztetés lebonyolításával, egy nagy köteg nyomtatott okmányt kaptam, amit a hadtápirnoki irodában kellett legépelnem. Eltartott egy darabig, mire az ujjaim megtanulták

helyesen kezelni a billentyűzetet. Alapvetően vonzottak az új dolgok, ami megszerettette velem az írógépek használatát, viszont a tény, hogy nem hibázhattam, egy kicsit megnehezítette a helyzetet. Tehát mindez maximális precizitást és odafigyelést igényelt, hiszen elgépelés esetén az egész lapot újra kellett írni. Ez akkor volt különösen kellemetlen, amikor már az oldal vége felé jártam. Mégis, talán ez a folyamat volt az, ami a lehető legjobban ösztönzött a tanulásra.

Később olyannyira belejöttem ebbe a munkába, hogy a hadtápfőnök felajánlott egy hivatalos betanítást, amelynek eredményeképpen a konyhára már nem kellett lemennem dolgozni, mert teljes munkaidőben az adminisztratív ügyeket intézhettem. Így hamarosan én gépeltem a jegyzőkönyveket, rendeltem le a cukrászüzemekből, a vágóhidakról, különböző élelmiszerraktárakból az alapanyagokat, mindemellett hivatalos dokumentumokkal is foglalkoztam. Az idő folyamán a közvetlen főnökömmel és a hadtápfőnökkel is sikerült rendkívül jó kapcsolatot kialakítanom. A főnököm először hadnagy, majd főhadnagy lett, a hadtápfőnök pedig alapvetően őrnagy volt. Mindennek az lett a pozitív következménye, hogy sűrűbben hazajöhettem. Ezt úgy sikerült megoldanom, hogy ha már két hétig nem mentem haza, akkor elkéredzkedtem a közvetlen főnökömtől, rákövetkező héten pedig a hadtápparancsnoktól. Egyszer rá is kérdezett:

- Kovács! Maga nem most volt odahaza?

- Ó, őrnagy elvtárs nem mostanában volt az már, legalábbis én úgy tudom. Igazából most mennék, ha lehetne..

Így végül kaptam egy állandó kimaradási engedélyt vasárnap éjjeli két óráig. Az egyik ilyen kimenőre egy katonatársammal - Ferivel - mentünk, aki majsai volt, így ugyanarra vezetett az utunk hazafelé, hiszen én szanki voltam. Ő viszont a helyőrségen szolgált, így Félegyházán kívülre hivatalosan nem mehetett volna. Viszont a motorja épp kéznél volt, ezért hazajöttünk Majsáig, utána pedig odaadta nekem a járgányt, hogy hazajöhessenek Szankra. Ezt meg is tettem és kiélveztem azt a rövid, ám annál értékesebb időt, amit a családommal tölthetek. Korábban megbeszéltük Ferivel, hogy együtt fogunk visszaindulni 22.00-23.00 óra körül, hiszen így még bőven visszaérünk az éjféλι határidőig. A megbeszélt időpontban vissza is indultam Majsára. Ezzel még nem is lett volna probléma, ha út közben a rendőrök meg nem állítanak és el nem kérik a nem létező jogosítványomat. Itt azonban szerencsésen alakultak a dolgok, hiszen látták, hogy a honvédségre tartok visszafelé, ezért tovább engedtek. Miután Majsáról Félegyházára indultunk, nem sokkal Jásszentlászló után bezaggatott a motor. Itt nincs mit szépíteni: Kifogyott a benzin. Épp egy távoli külterületen voltunk, így nem tudtunk hol megtankolni. Viszont mindenképpen be kellett érnünk, hiszen komoly büntetést kaptunk

volna, ha áthágjuk a szabályokat. Ezért Feri valamelyik házhoz betolta a motort, aztán lassú, ütemes futás és gyors gyaloglás váltakoztatásával elindultunk gyalog. Majd' harminc kilométeren keresztül baktattunk a sötétben, miközben csupán a holdsarló sejtelmes fénye világította meg az utat. Gondolkodtunk azon is, hogy stoppolunk, viszont nem mertük megkockáztatni, hiszen errefelé már honvédségi járművek is gyakran szoktak jární. Miközben futottunk észrevettem, hogy az aszfalt peremén egy vékony fénycsík jelenik meg.

- Ugorj! - kiáltottam

- Hová?

- Hát az árokba!

Mind a ketten befeküdtünk a csalánok közé és megvártuk, hogy elmenjen mellettünk a jármű. Valóban egy katonai autó volt, így ez a spontán döntés bizonyult a legjobbnak. Végül hajnali egy körül beértünk, ami azt jelentette, hogy én még a legális távolmaradási időn belül értem vissza, míg a társam nem. Ezért ő a kerítés egyik rejtett részén ment be a laktanyára, én pedig a főbejáraton. Másnapra viszont olyan izomláz gyötört mindkettőnket, hogy alig bírtunk jární. Ezt tetézte a csaláncsípések égető - viszkető érzése, ami szintén kitörölhetetlen nyomot hagyott emlékeim tárházában.

Nap - nap után egyre gyorsabban hallatszottak azok a jellegzetes kattanások, amelyek a billentyűk lecsapódásával keletkeztek. Amíg egyet dobbant a szívem, öt kattanás hagyta el a gépet, és ez valmiféle különös ritmikussággal hangolt át egy hibamentes világra. Éppen egy ilyen átszellemült munkanapot töltöttem az irodában, amikor figyelmes lettem a beszűrődő hangokra. Egy eligazítás volt lent a gyakorlótéren közvetlenül az iroda alatt. Alfréd János zászlóaljparancsnok rekedtes, határozott és viszonylag arrogáns szavai szűrődtek be a félig nyitott ablakon. Csendben odaosontam, hogy kihallgassam őket:

- Major főhadnagy! Kovács tizedes hol van?

- Fent az irodában dolgozik. Végzi a rá rótt adminisztrációs munkát. - hangzott a válasz.

- Na! Menjen föl aztán küldje csak le! Lerohad a picsájáról a nadrág! Annyit ül! Küldje csak le szépen! - Ez a felszólítás nem túrt tagadást, ezért Major főhadnagy el is indult felfelé a lépcsőn. Én persze mindezt végig hallottam, ezért azon nyomban kimentem a másik kijáraton az élelmiszerraktárba. Persze még innen is hallottam az elkövetkező párbeszédet.

- Jelentem parancsnok úr, hogy Kovács tizedes a gyengélkedőn van, ezért nem tud lejőnni.

A parancsnoknak három árnyalattal vörösebb lett a feje, de beletörődött az események alakulásába, mordult egyet, majd folytatta az újoncok kiképzését. Major főhadnagy minden biztonnyal tudta, hogy meglógtam, de a jó kapcsolatunkra tekintettel kimentett a zászlóaljparancsnok elől. A későbbiekben már nem kerültem a célkeresztjébe.

Mindez annak tudható be, hogy akkoriban a szakácsoknak és a hadtápirnokoknak nem kellett szolgálatot ellátniuk, így esti őrseget sem kellett állniuk. Ettől mentesítve voltunk, ami abból a szempontból is jó volt, hogy éjszaka nem volt feladatunk kint ácsorogni a sötétben. Mindenesetre a szakaszvezető Tolnai Zoltán azért jó néhányszor megpróbált engem kimozdítani az irodából. Valamiért rendkívül antipatikusnak talált engem, holott én soha nem ártottam neki korábban. Mindig megpróbált nekem keresztbe tenni az ott eltöltött két esztendő alatt. Többször lezajlott például, hogy berohant az irodába és ezt mondta:

- Kovács jöjjön, beosztása va... - Nem tudta végigmondani, mert Major főhadnagy, aki egyébként a betanítást is elintézte azonnal közbeszólt.

- Menjen ki!

- De főhadnagy úr! Én ..

- Menjen ki! Nem látja, hogy Kovácsnak dolga van? Neki ez a feladata, őneki nem kell adnia szolgálatot! - Major mindezt úgy mondta, hogy lassan felemelkedett a székről, közben érezni lehetett a tekintetében azt az erőt, ami rögvest elvette Zoltán minden önbizalmát. Így végül hangtalanul, de láthatóan rendkívül feszülten kiment. Én nem tagadhattam meg a parancsot, nem mondhattam, hogy "nem megyek", egyszerűen a főnök nem engedélyezte. Mindenesetre a szakaszvezető többször is eljátszotta ezt, abban reménykedve, hogy talán változik a helyzet. Az eredmény mindig ugyanaz lett.

Közben mindig volt egyfajta "kiváló katona verseny", ahol előszeretettel szerepeltem. Annak ellenére, hogy szakács voltam, kirobbanó formát tudhattam a magaménak. Mellizmaim kidomborodtak és a kezeimen sem zsír feszítette meg a kopottzöld egyenruhát. Barna hajam, naponta borotvált arcom és ragyogó tekintetem mindig felismerhetővé tett a katonasipka alatt. Ezek a tulajdonságok előnyömre is váltak, hiszen megnyertem ezeket a versenyeket, amiből következően szépen fokozatosan először őrvezető, aztán tizedes végül szakaszvezető lettem. Tolnai Zoltán már ekkor elzöldülve nézett rám, hisz ő hivatásos katona révén ugyanazon a szinten volt, mint jómagam - egy sorkatona-. Valószínűleg megborzongott attól a tudattól, hogy jelentősen leszűkültek a hatalmi pozícióiból eredő fölényes szívatási lehetőségei. Ezzel egyáltalán nem foglalkoztam. Csupán tettem tovább a dolgomat.

A leszerelés előtt egy héttel viszont előléptettek engem őrmesterré. Még emlékszem arra az örömmámorra, amit akkor éreztem a szívemben. Csodálatos pillanat volt. Ezzel kapcsolatban később meg is kértek, hogy legyek hivatásos katona, én viszont tiszteletteljesen, de visszautasítottam ezt a lehetőséget. Munkát szerettem volna találni és persze nővel is csak elvétve volt dolgom az évek alatt, ami még inkább előirányozta a válaszomat. Még aznap összefutottam Zoltán szakaszvezetővel, aki immár rangban alám került. Eszembe jutott

mindaz a rengeteg sérelem, amit az évek során elszenvedtem tőle, így elérkezett az idő, hogy valamit visszaadjak abból, amit tőle kaptam. Amikor közeledtem felé láttam, hogy úgy tesz, mintha nem venne észre, ám amikor összeakadt a tekintetünk rászóltam:

- Tisztelegjen katona! Mi lesz? Tisztelegjen!

Amint ezt kimondtam tűzvörösbe fordult a feje és a halántékán szinte le lehetett volna mérni a pulzusát. Ilyen idegesnek még senkit sem láttam korábban. Viszont nem tisztelgett, hanem sarkon fordult és egyenletesen gyorsuló, ütemes léptekkel elment. Azon azért csodálkoztam, hogy nem maradt utána kondenzcsík, de ez biztosan az amúgy szokatlanul meleg őszevi napnak volt köszönhető, ami elnyomta az idegességéből feltörő hősugarat.

A kép története magában őrzi mindazt a történetet, amit leírtam. Balról az első személy a történet főszereplője Kovács - itt még tizedesi tisztségekben - , mellette Major főhadnagy, az utolsó három személy pedig szintén szakács volt, akik Kováccsal együtt dolgoztak. A kép abban az élelmiszerraktárban készült, ahová Kovács tizedes lesurrant a zászlóaljparancsnok elől. Nem sokkal az eset után. De magába foglalja az egész cselekményt, mindazokat az élményeket, melyeket nagyapám a sorkatonaságon átélt és ahogyan önszorgalomból kopaszból őrnagy lett.

A pályázó adatai:

Név: Somogyi László Tibor

Iskola: II. Rákóczi Ferenc Katolikus SZKI és Gimnázium

Osztály: 12.c

Felkészítő tanár: Parrag Szilvia

E-mail cím: laci199602@citromail.hu

Telefonszám: 06208510766